

Теорія міжнародних відносин

Тема 3

Лібералізм і неолібералізм

***Викладач:
Шевчук В.***

26.02.2010 р.

Структура

- Концептуальний характер
- Економічний лібералізм
- Політична програма лібералізму
- Критика лібералізму
- Неолібералізм
- Український контекст

3-1 Концептуальний характер

- **Лібералізм** недвозначно асоціюється з промисловим капіталізмом, який виник в Англії і Південній Шотландії у XVIII ст. і по сьогодні зберігає засадничі риси (Galbraith 1994, р. 2—3).

Найкращим **засобом захисту національних інтересів** у глобалізованій економіці вважалися:

- 1) філософія вільної торгівлі;
- 2) політика “відкритих дверей”;
- 3) лібералізація ринку праці;
- 4) дерегуляція економічного середовища.

Лібералізм (початок XIX ст.)

- економічний лібералізм
- свобода особистості як орієнтир для внутрішньої і зовнішньої політики суверенних держав
 - критика політичних та релігійних інститутів
 - заклики до еволюційних перетворень у ліберальному напрямі
- заперечення переваг державного втручання

Економісти *класичної школи*:

- Адам Сміт (Adam Smith), Жана-Баптист Сей (Jean-Baptist Say), Давид Рікардо (David Ricardo) і Ф. Мальтус (Maltus).
- Вільям Джевонс (William Jevons) і Карл Менгер (Carl Menger), Леон Вальрас (Leon Walras), Вільфредо Парето (Vilfredo Pareto)
- Фрідріх Фон Візер (Friedrich von Vizer), Євген фон Бем-Баверк (Eugene von Bем-Bawerk), Карл Менгер (Karl Menger).
- Альфред Маршалл (Alfred Marshall)
- Артур Пігу (Arthur Pigou), Фредерік Лавінгтон (Frederic Lavington)
- Джон Лок (John Locke), Дейвід Хьюм (David Hume)

По сьогодні лібералізм відрізняє декілька
принципових положень:

- пропаганда індивідуальних свобод;
- заперечення консерватизму;
- критичний погляд на існуючі політичні та економічні інституції;
- поступовість у проведенні назрілих змін (в цьому лібералізм відрізняється від радикалізму);
- обмеження державного втручання в економічне і політичне життя.

Два найважливіших сучасних напрями:

- Ліберальний інституціоналізм
 - економічна інтеграція
 - санкції
- Ідеалізм

З лібералізмом пов'язані:

- ізоляціонізм
- пацифістський ідеалізм

Перший президент США **Джордж Вашингтон** (George Washington): "найвищою ознакою поваги до іноземних народів є розширення комерційної діяльності таким чином, щоб це мало якнайменший стосунок до політики"

В сучасному ліберальному розумінні держава необхідна для:

- дотримання ринкових механізмів
- попередження деструктивних відхилень від ринкової рівноваги (*англ. market failure*)
- захисту свободи пересування товарів і капіталу

3-2 Економічний лібералізм

- Вільний рух товарів, капіталу і робочої сили
- Приватизація
- Мінімальне державне втручання

Сучасний лібералізм ототожнюється з декількома школами:

- неокласичною,
- кейнсіанською,
- монетарною,
- раціональних очікувань

Засадничі елементи:

- оптимізаційна модель поведінки
- циклічність
 - природні умови,
 - трудові суперечки,
 - стан запасів,
 - преференції споживачів,
 - очікування учасників ринку,
 - зміни у пропозиції грошової маси
- самостійне підтримання макроекономічної рівноваги

Економічні постулати лібералізму

- Економічні агенти діють раціонально у намаганні максимізувати прибутки і мінімізувати видатки
- Споживачі отримують споживчу цінність (*англ. utility*) внаслідок вибору між різноманітними товарами за допомогою чітких та повністю передбачуваних і логічно обгрунтованих процедур
 - вибір найкращого з декількох гірших варіантів
- Ресурси обмежені
- Вільна торгівля є найкращим способом узгодження економічних інтересів як індивідуальних виробників, так і державних утворень
- Вплив уряду на економічну діяльність повинен бути мінімальним

Сучасні економічні підвалини лібералізму:

- міжчасова оптимізація
- визнання взаємозалежності різноманітних ринків
- відмінності країн у рівнях економічного розвитку

3-3 Політична програма лібералізму

- Міжнародні конфлікти мають не економічне, а політичне підґрунтя
 - конфлікт еліт
 - економіка об'єднує, а політика роз'єднує
- Національні держави максимізують добробут громадян

Інституційні чинники:

- Діяльність міжнародних фінансових організацій
- Європейська інтеграція
- Плюралізм в США

European Union

Дії урядів на міжнародній арені:

- обмеження практики планування і державного регулювання
- національні уряди найкраще реалізують власні функції через підтримання ринкової інфраструктури, освіту громадян, дотримання законів та забезпечення стабільності національної грошової одиниці

Погляди на функції держави на міжнародній арені

- Значення національних держав спадає
 - Децентралізація прийняття рішень
- Держави все більше залежать між собою у питаннях економічного зростання, зайнятості та інфляції
- Зростає роль міжнародних організацій

3-4 Критика лібералізму

Сучасна критика лібералізму зосереджується навколо декількох питань:

- хибність гіпотези про самодостатнє регулювання ринків
- конфліктність далі пояснюється економічними причинами (боротьба за ресурси)
- пріоритет матеріальних цінностей

У світовій економіці почастішали
фінансові кризи:

- 1982-1984 рр. (криза заборгованості)
- 1994 р. — мексиканська криза
- 1997-1998 рр. — азійська криза
- 2008-2009 рр. — світова фінансова криза

Концепція “організованого капіталізму” (Німеччина)

- Картелі
- Універсальні банки
- Асоціації підприємців
- Державне регулювання
- Соціальний захист

Локальні конфлікти мають економічне підґрунтя

- Ірак – нафта
- Судан – нафта
- Російсько-грузинський конфлікт (2008 р.)

Ліберальні реформи у країнах, що розвиваються, не приносять очікуваних результатів:

- Незахищеність працюючих
- Активи приватизуються з заниженою вартістю
- “Девальвація” виробничих активів

Бідність стосується не лише бідніших країн

Cardboard houses built by the homeless in a passage under an elevated motorway in Shibuya, Central Tokyo. The homeless presence in Japan has become increasingly visible in the last 15 years. Photo by Christopher Gladora, University of California, Los Angeles.

Нові можливості від лібералізації руху товарів, капіталу і робочої сили?

**Welcome to the
Buzescu
village, located
not far from
Bucharest,
Romania.**

Astounding gypsy house, Romania (no interior toilets..)

3-5 Неолібералізм

- **Robert O. Keohane** (1941)
- **Joseph S. Nye, Jr.** (born 1937)
 - Power and interdependence

Засадничі риси:

- Game theory
- Ширше трактування державних інтересів
- Навіть в анархічній системі виникає “стихийне” узгодження норм, режимів та інституцій

Небезпека пацифізму

- Нобелівський лауреат Robert Aumann вважає, що поведінку людей визначає мотивація (2010, s. 100-101). **Якщо створити відповідні стимули, то дії відповідатимуть очікуванням.** Якщо хтось лише говорить про мир і легко йде на поступки, то це лише надає сигнал про готовність піти на значні жертви заради омріяного миру. Відповідно виникає відчуття, що непоступливість створює кращу позицію. Таким чином **пацифізм провадить до війни.**

“Neoliberalism is in the first instance a theory of political economic practices that proposes that human well-being can best be advanced by liberating individual entrepreneurial freedoms and skills within an institutional framework characterized by strong private property rights, free markets and free trade. The role of the state is to create and preserve an institutional framework appropriate to such practices. The state has to guarantee, for example, the quality and integrity of money. It must also set up those military, defence, police and legal structures and functions required to secure private property rights and to guarantee, by force if need be, the proper functioning of markets. Furthermore, if markets do not exist (in areas such as land, water, education, health care, social security, or environmental pollution) then they must be created, by state action if necessary. But beyond these tasks the state should not venture. State interventions in markets (once created) must be kept to a bare minimum because, according to the theory, the state cannot possibly possess enough information to second-guess market signals (prices) and because powerful interest groups will inevitably distort and bias state interventions (particularly in democracies) for their own benefit” (Harvey 2005:2).

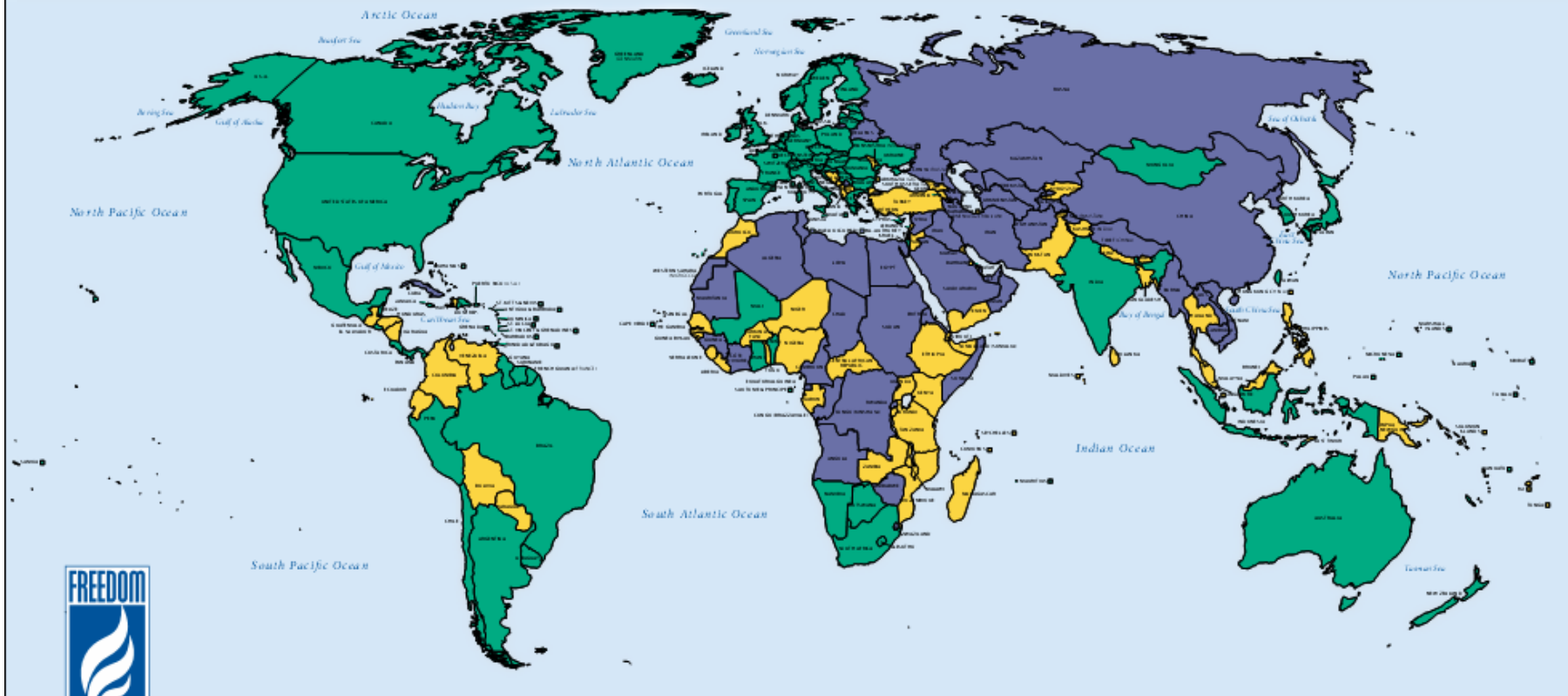
Вихідні припущення:

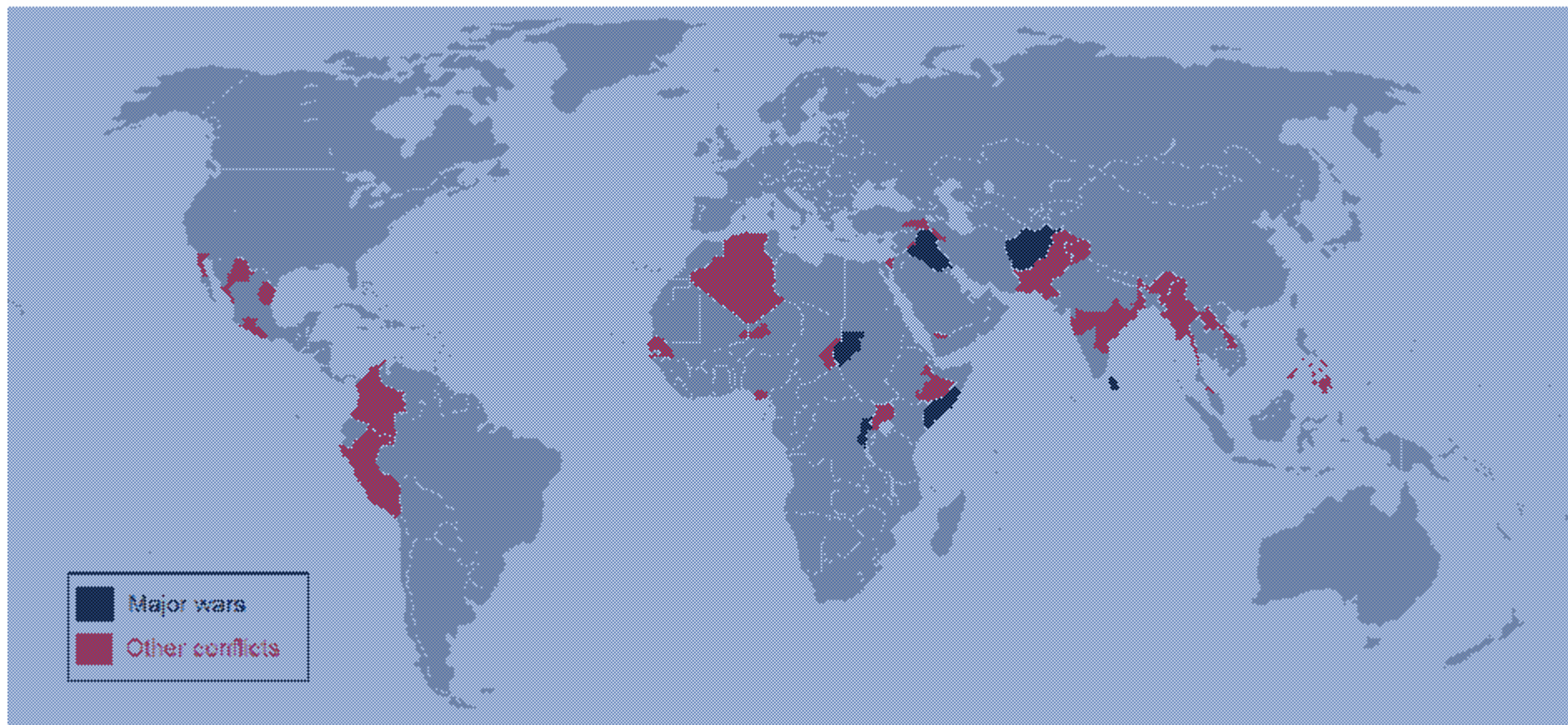
- Учасники ринку недостатньо раціональні
- Необхідність міжнародної координації економічних і політичних рішень
- Демократичні держави менш схильні до агресивної поведінки на міжнародній арені

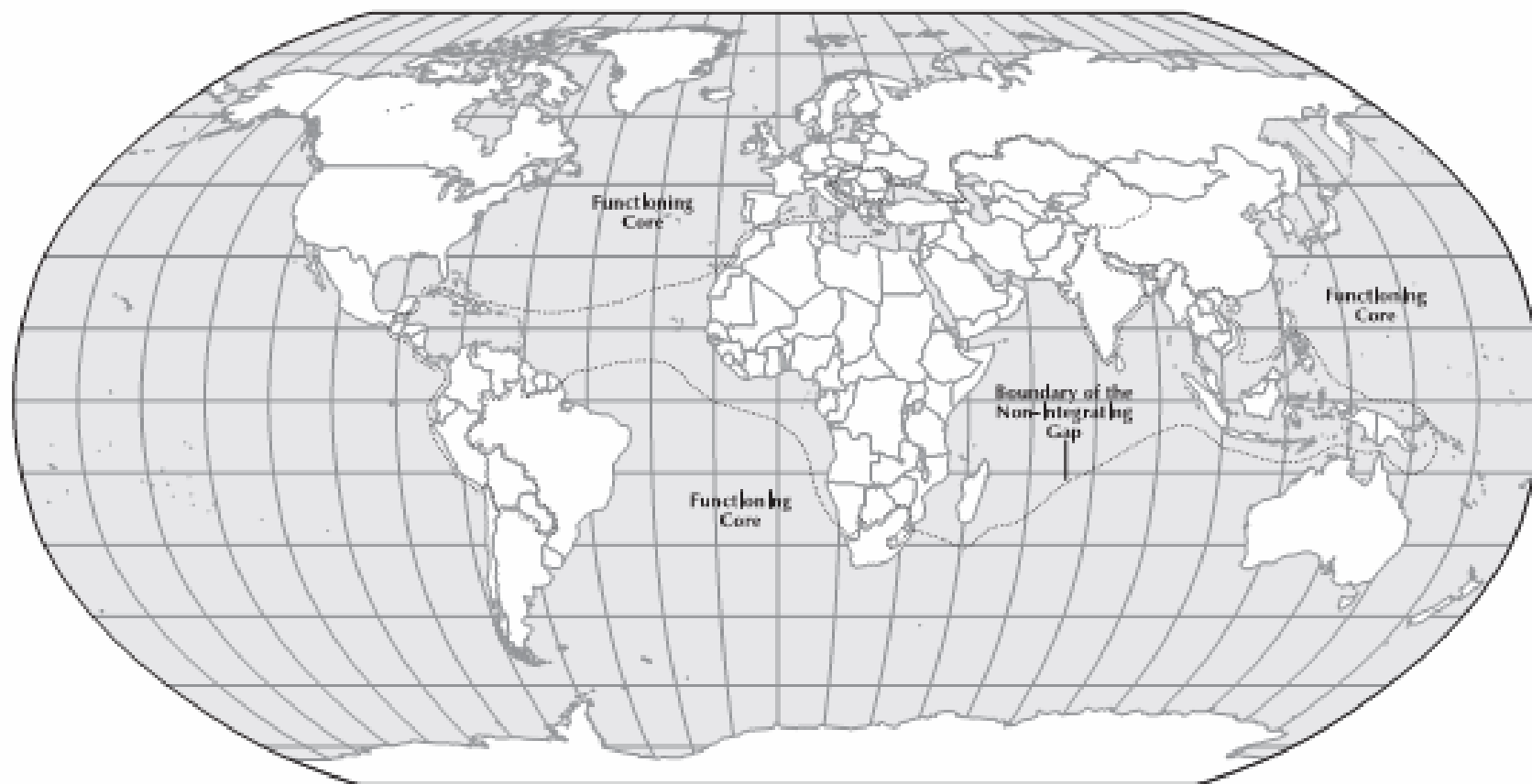
FREEDOM HOUSE

Map of Freedom

2009

Map produced by Dick Glibbreath at the University of Kentucky Cartography Lab

Figure 1: Barneil's "Core" and "Gap." Redrawn from maps in Barneil (2003).

Функціональна "серцевина: 1) незначна військова присутність США,
2) економічна інтеграція в широкому діапазоні

Особливості неринкової поведінки

- поведінка економічних агентів може бути субоптимальною (*англ.* bounded rationality) та опортуністичною.
- у реальному економічному середовищі важко знайти приклади ідеальної конкуренції.
- якісно відмінним став ринок праці.

Інструментарій:

- Діяльність міжнародних фінансових організацій
- Лібералізація економічного середовища за допомогою вільної торгівлі та захисту прав інвесторів
- “Силове” визволення країн від анти-ліберальних режимів (regime change)
 - захист капіталізму з “людським обличчям”

Потрібні нові інститути для:

- Регулювання потоків капіталу
- Вирішення проблем охорони навколишнього середовища
 - Кіотський протокол
- Захист прав громадян

-
- Д. Сорос: для стабілізації і регулювання глобальної економіки потрібна глобальна система політичного ухвалення рішень, що передбачає підпорядкування національного суверенітету міжнародному законодавству (1999, с. 27)
 - страхування міжнародних кредитів,
 - зміцнення впливу МВФ,
 - запровадження валютного коридору для основних світових валют,
 - регульована (або селективна) лібералізація фінансових ринків,
 - розробка планів економічної допомоги на зразок післявоєнного плану Маршалла для “проблемних” регіонів,
 - створення загальноприйнятого кодексу поведінки для суспільства.

Ліберальна інтерпретація війни в Іраку (2003 р.)

- Спроба запровадити соціальні реформи
 - приватизація державного майна
 - скасування субсидій
 - лібералізація цін
 - лібералізація ринку праці

Конкретні пропозиції:

- Приватизація
- Діяльність приватного сектора повинна ґрунтуватися на дерегуляції та правових і політичних засадах ринкової конкуренції
- Лібералізація ринку праці
- Інтернаціоналізація економічного середовища
- Заперечення доцільності підтримки високотехнологічних секторів економіки
- Суворе дотримання антимонопольного законодавства і його поширення на міждержавний рівень.

Американський економіст Дані Родрік

Table 1: The Washington Consensus is dead; long live the new Washington Consensus!

Original Washington Consensus	“Augmented” Washington Consensus
	the previous 10 items, plus:
1. Fiscal discipline 2. Reorientation of public expenditures 3. Tax reform 4. Financial liberalization 5. Unified and competitive exchange rates 6. Trade liberalization 7. Openness to DFI 8. Privatization 9. Deregulation 10. Secure Property Rights	11. Corporate governance 12. Anti-corruption 13. Flexible labor markets 14. WTO agreements 15. Financial codes and standards 16. “Prudent” capital-account opening 17. Non-intermediate exchange rate regimes 18. Independent central banks/inflation targeting 19. Social safety nets 20. Targeted poverty reduction

3-6 Український контекст

- Економічні перетворення першої половини 1990-х років
- Одностороннє ядерне роззброєння
- Прийняття Конституції (1996 р.)

-
- **Липень 2000 р.** — на зустрічі прем'єр-міністрів України В. Ющенко і Росії М. Касьянова вирішено створити спільний паливно-енергетичний баланс, а також визначити потреби обох держав у газі, нафті й електроенергії

Експерт НІСД П. Ситник:

“Повну неспроможність” ліберальної ідеї зумовили переважно суспільні чинники:

- а) схильний до консерватизму національний менталітет
- б) деформована радянським способом життя масова свідомість
- в) низька політична активність населення
- г) мізерна частка патріотично налаштованої еліти

Невдачу потерпів не лібералізм як такий, а спроба його реалізації:

- закритість влади для суспільства
- монополізація економіки
- корпоратизм
- приватизація як засіб перерозподілу суспільного багатства, а не прискореного капіталоутворення
- високопродуктивні “посередники” забезпечили трансфер доходів від великих підприємств на користь окремих осіб та з політичною метою

“Вашингтонський консенсус” ніхто й не намагався реалізувати

- Непрозора приватизація
- Дискримінація ПІІ
- Хронічний дефіцит бюджету (за винятком 2000-02 рр.)
- Плутанина з обмінним курсом
- “Гойдалка Стельмаха”

- Україні потрібна війна мільйонерів проти мільярдерів, війна за ефективність, передова якої пройде через цехи, лабораторії і конструкторські бюро, а не через суди і кабінети чиновників.

Михайло Соколов, для УП, 29.12.2006, 00:11

